

ARIBURNU KIYI MUHAREBELERİ

Mehmet KIBIL

25 Nisan 1915'te gerçekleşen muharebeler, her iki tarafın da ağır kayıplar vererek büyük bir direnç gösterdiği çarpışmalara sahne oldu. Akşam karanlığı çöktüğünde muharebe sona ermiş, ancak derin siperlerden yoksun olan askerler, kendi imkânlarıyla kazdıkları küçük çukurlarda son derece gergin bir şekilde, karşı taraftan gelebilecek bir taarruzu bekleyerek geceyi uykusuz geçirmiştir. Subaylar ise gözlerini daima karşı tarafa çevirmiş durumdaydı; zira karşıdaki düşmanın takviye alarak taarruza geçmesi, her iki taraf için de felakete yol açabilirdi. Kısacası her iki ordu da benzer koşullarda, aynı gergin bekleyiş içindeydi.

Türk tarafında 27'nci ve 57'nci Alaylar önemli kayıplar vermiş ve oldukça yorulmuştu. Artan şehit ve yaralı sayısı nedeniyle cephenin bazı bölgelerinde tehlikeli boşluklar vardı. Mustafa Kemal ısrarla takviye gönderilmesini talep ediyordu ancak 3'üncü Kolordu Komutanı Esat Paşa'nın da elinde kuvvet yoktu. Gündüz olduğunda özellikle her iki kanattaki Türk birlikleri donanma ateşine açık olduklarından zayıf vermeye başladılar. Anzaklar vaziyetlerini tehlikeli olarak gördüğü kuzeyde, donanma ateşinin koruması altında Cesarettepe yönünde kısmi bir taarruza kalktılar. Anzaklar ilerlerken bazı Türk bölükleri arasında düzensiz ama

tehlikeli bir ricat hareketi başladı. Geri kaçan askerlerin arasında kalan 57'nci Alay Komutanı Hüseyin Avni, elindeki ihtiyat bölümünü kullanmak istedi fakat bu bölük de dağıldı. Alay komutanı yaşananları şöyle anlatmıştır:

“Bunları gören ve Cesarettepe’de bulunan sair efrad da dağılık bir surette geriye gelmekte idi. Bunları tevkif için 180 rakımlı tepenin üzerinde ol vakte kadar vücudundan haberdar olunamayan fakat sonradan görülen birinci taburun dördüncü bölümünü hemen ileriye saldırdım. Biraz sonra bu dördüncü bölük efradı da pek perişan bir surette kaçmaya başladı. Âdeta aralarında ezildik kaldık. Ne oldu, diye bağırırken “Efendim sağdan düşman bastı” diye kaçıyor idiler. Makineli tüfek telaşa düştü. Vaziyet müşkil idi.”

Durum git gide kritikleşirken subaylar büyük bir gayretle askerlerin geri kaçmasına engel olmaya çalışıyordu. 57'nci Alay komutanı saat 08.02'de Mustafa Kemal'e bir mesaj yollayarak düşmanın ilerlediğini, zayıf verildiğini ve böyle giderse ricat etmek zorunda kalacağını bildirerek takviye istedi. Saat 10.05'te bir mesaj daha göndererek askerinin maneviyatının bozulduğunu, sağ kanattan ricat edildiğini ve kendisinin de Kocadere batısındaki sırtlara çekildiğini bildirerek kaçan askerinin gerilerden toplatılmasını istedi. Neticede subayların yoğun çabasıyla genel bir geri çekilme hareketi yaşanmadan askerler toplandı ve düşman ilerleyişi durduruldu. Daha güneyde ise 27'nci Alay cephesine taarruza kalkan Anzak-

lar, 25 Nisan'da dağılan 77'nci Alay yerine bölgeye sevk edilen 72'nci Alay ve 27'nci Alay tarafından durdurulmuştu.

Mustafa Kemal, kanatlardaki Anzak taarruzlarının yoğunlaşması, 77'nci Alay'ın dağılması, cephenin zayıflaması ve herhangi bir takviye kuvvetin ulaştırılmaması nedeniyle 26 Nisan gününü “en buhranlı ve en zor durumda kaldığımız gün” olarak nitelendirmiştir. Bunun sebebi, sayıca çok üstün düşman karşısında cephenin yükünü çeken 27'nci ve 57'nci Alayların oldukça zayıf ve yorgun şekilde savaşmalarıydı.

Diğer tarafta Anzak birliklerinin durumu da pek iç açıcı değildi. Yaptıkları küçük çaplı taarruzlar, yorgun ve mevcudu azalmış 57'nci Alay üzerinde kısmen etkili olsa da cepheyi yarmaktan uzaktı. Bu aşamada Anzakların takviye kuvvet alma imkânı da bulunmuyordu. Gerçekte yapılan bu ufak taarruzların amacı, son derece dar bir alanda sıkışmış ve elverişsiz durumda olan mevzilerin bir nebze olsun iyileştirilmesinden ibaretti. Anzak Kolordusu harp günlüğünde belirtildiği üzere, 26 Nisan günü esasen toparlanmak, karaya yeni malzeme ve topçu birlikleri çıkarmakla geçmiştir. Bugün verilen zayıf ise yaklaşık 500–600 kişi civarındadır.

26 Nisan 1915 akşamı hava karardığında Arıburnu'na sevk edilen takviye kuvvetler (64'ncü ve 33'üncü Alaylar) hala bölgeye ulaşmamıştı. Ulaşım imkânlarının sınırlı olması ve nakliye taşıtlarının yetersizliği nedeniyle

bu alayların bölgeye intikalleri çok geç olmuştur. Son derece kritik saatlerin yaşandığı bu süreçte, 33'üncü Alay yaklaşık yirmi dört saatte, 64'üncü Alay ise otuz saate yakın bir sürede Arıburnu'na varabilmiştir.

Bu noktada asıl üzerinde durulması gereken, Arıburnu ve Seddülbahir ateş altında yanarken, Ordu Komutanı Liman von Sanders'in 26 Nisan günü hala Bolayır'da kalması ve buradan bir düşman çıkarması bekleme-ye devam etmesidir. Arıburnu ve Seddülbahir'den gelen acil takviye talepleri artmasına rağmen, ancak Saros-Bolayır hattının güvenli olduğuna ikna olduktan sonra muharebe bölgesine gitmeye karar verecektir. Fakat bu kararı vermesi için çıkarmaların başlamasından itibaren bir buçuk gün geçmesi gerekecektir. Aslında 25 Nisan günü öğle saatlerinde düşmanın asıl niyetinin yarımadanın güneyinden ilerlemek olduğu çok net anlaşılıyordu. Hatta Mustafa Kemal, Esat Paşa ve Halil Sami gibi komutanlar çıkarmaların ilk saatlerinde durumu iyi analiz etmiş ve ana çıkarma bölgelerinin Arıburnu ve Seddülbahir olduğunu derhal kavramışlardı. Fakat Liman von Sanders'in bu gerçeği kavraması ve Bolayır takıntısının geçmesi için bir 24 saate daha ihtiyaç vardı.

Bu noktada, takviye alamayan 57'nci Alay Komutanlığının 26 Nisan akşamı tümen komutanlığına gönderdiği mesaj dikkate değerdir. Bu mesajda, gün içinde yaşanan panik ve ricat hareketi sonrasında askerlerin mane-

viyatının tamamen bozulduğu, bölüklerin birbirine karıştığı, su-bay kayıpları nedeniyle askerinin düzensizlik içinde bulunduğu ve alayın bu halde taarruz edemeyecek durumda olması sebebiyle geriye çekilip yeniden düzenlenmesi istirham ediliyordu. 57'nci Alay'dan gelen bu mesajı alan Mustafa Kemal, düşmanın sol kanadının zayıf olduğuna ve yapılacak taarruz ile geriye atılacağına hükmederek taarruz planından vazgeçmedi. Ayrıca şu aşamada 57'nci Alay'ı geriye almanın imkânı da yoktu. 26 Nisan gün baktarıken 19'uncu Tümen'in durumu şöyle idi:

- 57'nci Alay (bir tabur fazla) kuzeyde (Düztepe – Top Bayırı – İncebayır çizgisinde) yerleşmiş olarak Conkbayırı yönünü tıkamakta.

- 27'nci Alay (bir tabur eksik) ortada (Edirne sırtı- Karayürek Deresi doğu sırtları çizgisinde) olup Maltepe-Maydos yönünü tıkamakta.

- 72'nci Alay (bir tabur eksik) güney kanatta ve Albayrak Sırtındaki düşman kanadını toparlayıp baskı altına almış durumda.

- 27'nci Alay'ın 2'nci Taburu (1,5 bölük eksik) Kabatepe ve dolaylarındaki kıyılarda gözetleme ve güvenlik görevinde.

- Kullanılmaya elverişli 77'nci Alay'ın 3'üncü Taburu, iki bölüğüyle Azmakdere-Ece Limanı bölgesini örtmekte.

- 72'nci Alay'ın 3'üncü Taburundan iki bölük, tümen ihtiyatı olarak Conkbayırı'nda.

27 Nisan olduğunda takviye alaylar nihayet cepheye intikal ettiler. Mustafa Kemal bu alayların

gelmesiyle yeni bir taarruz yapmaya karar verdi. Hazırlanan plana göre 57'nci ve 64'üncü Alaylar kuzeyden, 27'nci ve 72'nci Alaylar ise Kanlısirt ekseninde taarruza kalkacaklardı. 33'üncü Alay ise tümen ihtiyatı olarak merkez gerisinde bulunacaktı. 27 Nisan sabahı saat 07.00-08.00'de başlayan Türk taarruzu özellikle 27'nci Alay'ın gayretleriyle Kırmızı-sirt-Kanlısirt hattında etkili oldu. Anzak askerleri arasında panik baş gösterir gibiydi fakat devreye giren donanma toplarının etkili ateşleri sayesinde Türk taarruzu yavaşladı. Saat 19.10'da verilen emirle taarruza gece de devam edildi. 57'nci Alay bölgesinde Korku Deresi'ne kadar ilerleme sağlansa da gün doğarken burada tutunmanın imkânsız olduğu anlaşıldı ve birlikler Cesarettepe-Bombasirt hattına çekildi.

Harp cerideleri incelendiğinde Mustafa Kemal'in bu günlerde arka arkaya taarruz emirleri verdiği ve birliklerini şevke getirmeye çalıştığı görülmektedir. Nitekim 27 Nisan akşamüstü 57'nci Alay'a gönderdiği taarruz emrinin bir maddesinde, "*Tekmil kıta'ât, hiçbir düşman fa'âlîyeti kalmayınca kadar ta'arruza gece dahî devâm ederek sahilin taht-ı hâkimiyetimize alınmasını kat'iyen taleb ederim*" derken, 19'uncu Tümen Kurmay Başkanı İzzettin imzasıyla gönderilen bir diğer emirde ise şöyle deniyordu: "*Pek az kalan düşmanı sûret-i kat'iyede ve her ne fedakârlığa mâl olursa olsun tard etmenizi fırka kumandanı emrediyorlar. İcâb eden kuvâ-yı imdâdiye kaffeten size gönderilmiştir.*" Mustafa

Kemal, emrindeki alayların ağır zayıat verdiği ve bölüklerin birbirine karıştığı farkındaydı. Bununla birlikte, muharebenin bu ilk safhasında her ne pahasına olursa olsun düşmanın denize dökülmesi gerektiğine inanıyordu. Çünkü düşman zaman geçtikçe ele geçirdiği arazide tahkimat faaliyetlerini yoğunlaştıracak, yeni siperler kazmak suretiyle savunma mevzilerini güçlendirecekti. Bu durum, ilerleyen aşamalarda düşmanın bulunduğu hatlardan çıkarılmasını neredeyse imkânsız hale getirecekti. Bunu çok iyi bilen Mustafa Kemal bu nedenle alay komutanlarını taarruz hususunda sıkıştıırıyordu.

28 Nisan gün doğduğunda sol kanatta bulunan 77'nci ve 72'nci Alaylar Mustafa Kemal'e gönderdikleri raporlarda zayıatın fazla olmasından feryat etmekteydiler. 77'nci Alay yine dağılma belirtileri gösteriyordu. 72'nci Alay komutanı, 77'nci Alay'dan şikayet ediyordu. Alay komutanı Binbaşı Münir Bey'in gönderdiği rapora göre askerler emir dinlemeyerek yine dağılmış ve kaçarak kilometrelerce uzanan ormanlık alanda saklanmışlardı. Raporun son cümlesi şöyle bitiyordu: *"Bu durum devam ettiği takdirde felaket yüzde yüz muhakkaktır. Başka asker mi gönderilecek yoksa burada bir düzenleme mi yapılacak bu konuda emirlerinizi beklemekteyim. Vatanın selameti için çabuk hareket etmeniz arz olunur."* 77'nci Alay komutanının durumla ilgili raporu ise şöyleydi:

"Saat 3.45 sonra

19'uncu Fırka Kumandanlığına

Hücum emrinizi aldım. Bütün zâbitân çalışıyor ve bunu temin için var kuvvetimi sarf ediyorum. Her şeyden sarf-ı nazar ne nam ne de bir şey arzu ediyorum. Yalnız muvaffakiyetin temin ve idamesi için buraya taze bir kuvvetin sevkini ağlayarak istirham ediyorum.

77'nci Alay Komutanı"

Bu alayların olduğu bölgeye yanaştırılan 33'üncü Alay Komutanı Yarbay Şevki'nin gönderdiği rapordan firarın 33'üncü Alay askerlerine sıçrayarak bunların da firar ettikleri ve önüne geçilemediği anlaşılıyordu. Bir tabur komutanı Mustafa Kemal'e gönderdiği raporda durumu özetledi:

"Saat: 03.00, 28 Nisan 1915

19'uncu Tümen Komutanlığına

Taburumdan [geriye kalan] üç manga bir kuvvet ile bir subay, 33'üncü Alay harp etmiyor firar ediyor. Emir tanımıyor. Düşmanın sol kanattan siper hatlarına da gitmediler. Yalnız birliğimi üç defa hücum ettirdim. Kimse takip etmiyor. Burası fena yenilgiye uğrayacaktır. 27'nci Alay yani sağ kanat istikametinde geri döndüm.

2'nci Tabur Komutanı

Hüseyin Rıza"

Raporlar, cephedeki durumun son derece kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Mustafa Kemal, alay ve tabur komutanlarının yansıttığı kadar vahim bir tablo olmadığını düşünmekteydi. Gerideki gözetleme noktasından cepheyi ve düşman hareketlerini daha geniş bir perspektiften değerlendirebildiği için, durumun

komutanların raporlarında aktarıldığı ölçüde olumsuz olmadığını görüyordu. Yaşanan firar hadiselerinden ise askerleri değil, bunlara hâkim olamayan ve sevk ve idareyi kaybeden komutanları sorumlu tutmaktaydı. Nitekim 19'uncu Tümen harp ceridesinde bazı tabur komutanları için ağır ifadeler yer almaktadır. Mesela 2'nci Tabur komutanının mesajının sonuna *"Gayet müfrit bir tabur kumandanıdır. Her şeyi çok i'zam eder"* dindikten sonra, 3'üncü Taburun raporunun altına: *"Bu tabur kumandanlarının hallet-i ruhiyyesi şayan-ı dikkatdir. Vaz'iyetti gayet fena görmek ve göstermek, sağında ve solunda harb eden diğer kıtaat ile layıkıyla muhafaza-i irtibat etmemelerinden ve mufavvakiyyet veya adem-i muvaffakiyeti kendi yanındaki askerde zannettiğinden telaş ediyorlardı."* notu düşülmüştür. Neticede tüm bu raporları inceleyen Mustafa Kemal, alay ve tabur komutanlarına buldukları hatta direnmelerini ve tek bir askerin bile geri çekilmeyeceğini emretmiştir.

Anzaklar ise Türk sol kanadında olan biten bu sıkıntılı durumdan haberdar değildi. Veya Mustafa Kemal'in de belirttiği gibi, içinde bulunulan vaziyet karşı taraftan sezilecek kadar felaket boyutunda değildi. Nitekim Anzak Kolordusu harp günlüğü incelendiğinde, Türk hatlarında bir ricat hareketinden veya dalgalanmadan bahsedilmediği görülmektedir. Zira harekâtın ilk günlerinde Anzak komuta kademesi daha çok kendi sorunlarıyla uğraşmaktaydı. Türklerin içinde bulunduğu

güç durum, kendileri için de farklı şekillerde geçerliydi. Görüldüğü gibi her iki taraf da öncelikli olarak kendi içinde yaşadığı zorlukları aşmaya çalışıyordu. 28 Nisan günü biterken her iki tarafın kuvvetleri şu şekildeydi;

Türk Kuvvetleri: 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey emrinde toplam 15 tabur, 9 batarya ve 36 top.

Anzak Kuvvetleri: Korgeneral Birdwood komutasında 21 tabur.

Ayrıca Kabatepe'den yapılan gözlemler neticesinde 22 nakliye gemisiyle Arıburnu kuzeyinden karaya yeni asker çıkarıldığı tespit edilmiş ve bu kuvvetin bir tabur kadar olduğu tahmin edilmişti. Anzakların en önemli dayanak noktası ise hiç şüphesiz, arka larındaki donanmanın muazzam topçu gücüydü. Askerler muharebelerin bu ilk günlerinde derin siperlerde olmadıkları için topçu ve donanma ateşi açıldıkça askerler üzerinde etkili oluyordu. Nitekim ilk günlerde gerçekleştirilen Türk taarruzları açık arazide donanma ateşine yakalanmış ve sonuçları yıkıcı olmuştur. Dolayısıyla Anzak Kolordusu elde geçirdikleri dar ve sıkışık arazide, donanmanın himayesi altında barınabilmekteydi.

28 Nisan'dan 1 Mayıs'a kadar geçen sürede Arıburnu'nda mühim bir hadise yaşanmadı zira iki tarafın da taarruz etmeye hali yoktu. Mustafa Kemal cephenin sağ kanadındaki vaziyetten daha eminken, sol tarafta 77'nci,

72'nci ve 33'üncü alaylar arasında 25 Nisan'dan beri yaşanan firar hadiselerinden oldukça rahatsızdı. Bilhassa 77'nci Alay 25 Nisan'da muharebeye girdiği andan itibaren darmadağın bir vaziyetteydi. Bu alayın askerlerinde görülen intizamsızlık ve geriye kaçma halinin kendi alayındaki askerlere sıçramasından endişe eden 27'nci Alay Komutanı Mehmet Şefik, kendi alayına karışan bu askerleri ayırmak için büyük çaba sarf etmekteydi. Bu arada tümen komutanlığından verilen emirle firar hadiselerinin önüne geçmek için 77'nci Alay'ın kaçak erlerinden üç tanesi diğer alay askerlerinin önünde kurşuna dizildi. Sol kanattaki birliklerin durumu firarlar ve düzensizlik nedeniyle memnuniyet verici değildi ancak Anzaklar da yerlerinden kıpırdamamış için durum bir krize dönüşmeden atlatıldı.

30 Nisan'da 19'uncu Tümen Komutanı Mustafa Kemal'e birliklerinin başında gösterdiği üstün gayret ve fedakârlıklardan dolayı Gümüş İmtiyaz Madalyası verildi. Mustafa Kemal ilk andan itibaren sorumluluktan kaçmamış, kendi inisiyatifi ile muharebeye girmiş, Anzak birliklerini dar bir arazide sıkıştırmış ve emrine giren birlikleri organize ederek (bazı alay komutanlarının sevk ve idarede gösterdiği başarısızlığa rağmen) ilerleyen günlerde de taarruzlarına devam etmiştir. Anzak Kolordusu Komutanı Korgeneral Birdwood anılarında, 25 Nisan ve sonrasındaki Türk taarruzları için şöyle demektedir: "Bu günlerde ve ilerleyen zamanda Arıburnu'nda bulunan düşmanımızın enerjik

komutanının, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olan ve Kemal Atatürk olarak ünlenen Mustafa Kemal'den başkası olmadığını anlamak ilginçtir." 29 Nisan'da gerçekleşen bir başka önemli hadise ise 33'üncü Alay Komutanı Yarbay Şevki'nin Karayörük Deresi'nde göğsüne isabet eden bir kurşunla şehit olmasıdır. Şevki Bey'in şehit olmasından sonra alay komutanlığına getirilen 1'inci Tabur Komutanı Binbaşı Faik Bey de bir gün sonra Kanlısirt'ta alınandan vurularak 30 Nisan'da şehit olmuştur. Arka arkaya şehit olan bu iki subay, Çamburnu Balkan Harbi Şehitliğine defnedilmiştir.

Mayıs ayına girildiğinde artık Çanakkale'ye yeni takviyeler gelmek üzereydi zira başta Esat Paşa olmak üzere Türk komutanlar sürekli takviye kuvvet talep etmekteydiler. Nihayet Enver Paşa yeni bir tümenin Çanakkale'ye gönderilmesine karar verdi. İstanbul'dan yola çıkan 15'inci Tümen Seddülbahir'e yollanacaktı. 5'inci Tümen ise Arıburnu bölgesine kaydırılacaktı. 5'inci Tümen alayları 1 Mayıs'ta bölgeye ulaştı. Böylece Mustafa Kemal'in emrinde toplam dokuz piyade alayı toplanmış (15.500 asker) ve adı konulmasa bile fiilen bir bölge komutanı seviyesine yükselmiştir. Anzak birlikleri ise yaklaşık 24.000 askerden ibaretti.

Mustafa Kemal 1 Mayıs günü cepheden genel bir taarruza kalkmaya karar verdi. Bu taarruzun temel dayanağı taze kuvvet olan 5'inci Tümen'di. Nitekim 25 Nisan gününden beri cephede bu-

lunan 27'nci, 57'nci, 72'nci, ve 77'nci Alayların mevcutlarının yarısından fazlası yok olmuştu. Bu dört alay ancak birer tabur sayılabildi. Mustafa Kemal 5'inci Tümen'in taarruzun ana eksenini olan Merkeztepe bölgesinden taarruza kalkmasına karar verdi.

1 Mayıs sabahı saat 05.00 sularında topçu ateşiyle muharebe başladı. Taarruzun merkezinde olan 14'üncü Alay ilk başta ilerlemeye başlamışsa da düşmanın topçu ve makineli tüfek ateşi altında taarruz yavaşladı. Bu alaya 125'inci Alay'dan takviye yollandı fakat komşu birlikler 14'üncü Alay'ı destekleyemiyorlardı. Mehmet Şefik komutasındaki Sol Kanat Grubu neredeyse siperlerinden hiç çıkamamıştı. 14'üncü Alay'ın mutlaka desteklenmesi gerekmektedir fakat sol kanat gün boyu bu desteği veremedi. Mustafa Kemal'in gün içinde taarruzu hızlandırmak için yaptığı hamleler başarılı olmadı ve taarruz saat 16.00 gibi durdu. Gece karanlığında taarruzun tekrarlanması kararlaştırıldı fakat yine sonuç alınmadı. Gece taarruzunda 57'nci Alay 2'nci Tabur, Yükseksirt'in eteklerine kadar ilerlese de düşmanı buradan söküp atmak mümkün olmadı ve eski vaziyet aynen devam etti. Saat 03.00'te taarruz kesin olarak durduruldu. Mustafa Kemal'e göre sol kanat merkez gruba yeterince destek vermemiş ve taarruz bu sebeple başarıya ulaşamamıştı. Nitekim Sol Kanat Kuvvetleri Komutanı Mehmet Şefik Bey'in tutumu hakkında şöyle demiştir: *"Sol Kanat Kuvvetlerine komuta eden Yarbay Şefik'in taarruzdan çok savunmaya eğilimi de söz ko-*

nusu kuvvetlerin 1 Mayıs muharebesinde ciddi ve istenilen derecede taarruz etmelerini etkilemiştir. Yarbay Şefik'in taarruz azminin zayıf olması başarıyı etkilemiştir." 1 Mayıs taarruzunda birlikler fazla zayıf vermişlerdir. Elde edilen tek başarı bir miktar arazi elde edilerek Kırmızısirt, Merkeztepe gibi bölgelerde düşman siperlerine yaklaşılması olmuştur.

Diğer yandan, 1 Mayıs taarruzunun Anzak birlikleri üzerindeki etkisi ve verdikleri zayıf tam olarak anlaşılammıştır. Zira ne Anzak Kolordusu, ne 1'inci Avustralya Tümeni, ne de Akdeniz Seferi Kuvveti harp günlüklerinde 1 Mayıs'taki Türk taarruzuna dair kapsamlı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum son derece dikkat çekicidir. Anzak Kolordusu harp günlüğünde bu taarruza ilişkin yalnızca, *"Türkler yoğun topçu ve makineli tüfek ateşi açtılar. Aynı şekilde karşılık verildi."* ifadesi yer alırken, Akdeniz Seferi Kuvveti harp günlüğünde, *"Bugün Anzak Kolordusundan herhangi ciddi bir rapor gelmedi."* denilmekte ve daha çok Seddülbahir'den gelen haberlere odaklanılmaktadır. 1'nci Avustralya Tümeni harp günlüğünde ise 1 Mayıs'a dair Türklerle ilgili herhangi bir bilgi bulunmazken, yalnızca rutin emirler yer almaktadır.

1 Mayıs taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Arıburnu bölgesinde hareketli muharebe döneminin sona ermiştir. Bu tarihten itibaren gerçekleştirilecek taarruzlar, mevzi harbi niteliğinde planlanacaktır. Nitekim bu taarruzun ardından her iki

taraf da savunma hatlarını güçlendirmek ve geçilmez hale getirmek amacıyla gece gündüz yoğun bir şekilde tahkimat çalışmalarına başlamıştır. Özellikle bazı noktalarda karşılıklı siperlerin birbirine son derece yakın olması, sürekli bir baskın tehdidini beraberinde getirmiştir.

Çıkarmayı takip eden dört ila beş gün içerisinde gerçekleşen kıyı muharebeleri sonucunda oluşan karşılıklı mevziler, savaşın geri kalan safhasında –yalnızca 6 Ağustos taarruzu sırasında Avustralyalıların Kanlısirt'in bir bölümünü ele geçirmeleri dışında– önemli bir değişikliğe uğramaksızın büyük ölçüde aynı kalmıştır. Bu hat, kuzeyden güneye doğru Cesarettepe'nin doğusundan başlayarak Bombasirt, Merkeztepe, Kırmızısirt, Kanlısirt ve Albayrak Sirtı boyunca uzanmaktadır.

25 Nisan Arıburnu çıkarmasının ardından gerçekleşen kıyı muharebeleri değerlendirildiğinde, Anzak Kolordusu'nun başlangıçtaki hedefleri olan Conkbayırı-Kocaçimentepe hattına ulaşamamış olmakla birlikte, çıkarmadan beklenen faydaların kısmen elde edildiği söylenebilir. Anzak çıkarması, esasen Seddülbahir'deki ana harekâtın, Yarımada'nın kuzeyinde yoğunlaşan Türk birliklerince engellenmeden ilerleyebilmesini sağlamak amacıyla tasarlanmış tali bir girişim niteliği taşımaktaydı. Kolorduya verilen taktik savunma görevi, muhtemel Türk karşı taarruzlarını etkisiz kılacak uygun bir savunma hattının kurulmasını zorunlu

kılıyordu. 25 Nisan ve izleyen günlerdeki gelişmeler dikkate alındığında, Anzak birliklerinin Arıburnu çevresindeki yükseltilerde bir savunma hattı teşkil ederek hatırı sayılı miktarda Türk kuvvetini üzerine çektiği ve bu suretle Seddülbahir’de icra edilen ana çıkarma harekâtının kısmen de olsa rahatlamasına katkı sağladığı ifade edilebilir.

Gerçekten de Türk komuta kademesi çıkarmanın ilk günlerinde Arıburnu’nu Seddülbahir’e göre daha çok ön planda tutmuş ve bu bölgeye daha fazla takviye kuvvet sevk etmiştir. Anzakların dar bir alana sıkıştırılması ve Türklerin hakim tepelerde bulunması sebebiyle düşmanın güçlü bir taruzla Seddülbahir’e göre daha kolay denize döküleceği düşüncesi komutanlarda hasıl olmuştur. Seddülbahir, İtilaf ordusunun ana çıkarma bölgesi olmasına rağmen gerçekten de savunmayı tehlikeye düşürecek kadar ihmal edilmiş, muharebelerin dördüncü günü başlarken burada ancak 8 tabur toplanabilmiştir. Arıburnu’nda ise 16 tabur toplanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Anzak Kolordusunun genel harekât planı içindeki rolünü yerine getirdiği ve hedefler ele geçirilemese bile Arıburnu çıkarmasından beklenen faydanın elde edildiği söylenebilir.

Kaynakça

- *Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi* (ATASE). Kls.4902, Dos.30, Fih.003a.
- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.003-01a.
- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.003-01.

- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.001-03.
- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.001-03a.
- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.001-04a.
- *ATASE*. Kls.4902, Dos.30, Fih.001-06.
- *ATASE*. Kls.5338, Dos. H-2, Fih.001-07a.
- *Australian War Memorial* (AWM). AWM4 1/25/1.
- *AWM*. AWM4, 1/25/2.
- *AWM*. AWM4, 1/42/4.
- *The National Archives* (TNA). WO 95/4263.
- Baycan, Nusret. *Atatürk’ün Nişan ve Madalyaları*. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, 1986.
- Birdwood, William. *Khaki and Gown: An Autobiography*, London: Ward Lock&Co, 1942.
- *Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesi*. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, C.V, K.II, 2012.
- *Çanakkale Muharebelerinde 19. Tümen Cerideleri*. Haz. Arzu Tunç, Nuri Bayrak ve Gökçen Tokeşer. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, 2015.
- Çalışlar, İzzettin. *Atatürk’le İki Buçuk Yıl*. Haz. İsmet Görgülü ve İzzeddin Çalışlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1993.
- *Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Savaşları’nda 27. Alay*. Haz. Murat Karataş. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.
- *Harp Ceridelerine Göre Çanakkale Savaşları’nda 57. Alay*. Haz. Murat Karataş ve Buğra Terzi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2021
- Karakaya, M. Mutlu. *Çanakkale Savaşında 14. Alay ve Mustafa Kemal Atatürk*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2019.
- Karataş, Murat. *Haritalarla Çanakkale Savaşları-Gelibolu Yarımadası Kuzey Bölgesi Kara Muharebeleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2007.
- Kıbil, Mehmet. *Çıkarmadan Tahliyeye Arıburnu-Anafartalar*

Muharebeleri. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

- Kıbil, Mehmet. *Çıkarmadan Tahliyeye Seddülbahir Muharebeleri*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2025.
- Kıbil, Mehmet. “25 Nisan 1915 Arıburnu Çıkarması: Anzaklar Yanlış Yere mi Çıktılar?”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi*. 2024, Sayı:36; 1-27.
- Kemal, Mustafa. *Arıburnu Muharebeleri Raporu*, Haz. Suat Akgül, Hülya Tokar ve Sema Demirtaş. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, 2011.

Atf

Kıbil, Mehmet. “Arıburnu Kıyı Muharebeleri”, *Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi*, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2025.

Mehmet Kıbil, “Arıburnu Kıyı Muharebeleri”, *Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi*, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayınları (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2025.